

Bokanmeldelse

Håvard Bjelland (foto), Bjørn Asle Nord (tekst): *Gi meg heller livet. Ein dokumentar om soldatveteranar i Norge*. Skald forlag, 2014.

Gi meg heller livet er lavmælte stemmer fra norske krigsveteraner og poetiske fotografier som åpner for nyanser som gir varig inntrykk på leseren. Den er stille og ladet om kampene som kjempes etter krigen. Boken tar oss tett innpå 13 mennesker som kjemper sine kamper etter at de har forlatt felten i Libanon, Bosnia, Irak og Afghanistan og andre konfliktområder. Tekstene er enkle og samtidig uhyre velkomponerte. Fotografiene forsterker inntrykket av å være utenfor det normale samtidig som de antyder små øyeblikk av håp. Til sammen gir tekstene og fotografiene i denne bokutgivelsen en sterk påminnelse om hvor krevende tilværelsen i velstands-Norge er for soldater og offiserer som har deltatt i utenlandsoperasjoner.

Boka viser noen av de dyrekjøpte erfaringene fra de over 100 000 nordmenn som har vært i utenlandstjeneste siden 1945. De byr på seg selv, som det heter, blottlagt i sine mest sårbare øyeblikk. Portrettene er så ærlige og åpne at de kan være ubehagelige også for leseren.

8. mai er Norges veterandag, men ikke alle er klare for å motta anerkjennelse og ros på en slik dag. En av mennene vi blir kjent med brenner alle papirene sine, alle tjenestebevis, alle gode attester, alle legejournaler, som om det lille bålet i hagen kunne slette de ubehagelige minnene. I en annen historie er det ensomheten og selvmedisineringen som dominerer: «Det er 8. mai 2013, Norges offisielle frigjørings- og veterandag. I skogen sit ein mann aleine i hytta si og drikk øl på formiddagen. Snart skal han reise frå Enebakk til Oslo, om han orkar.» Han orker, men han kommer først etter at seremonien er over. Også det blir et talende bilde på det å være utenfor.

Portrettene i denne boka befinner seg et godt stykke fra den stereotype framstillingen av heltmodige krigsdeltakere som noen ganger kommer i bøker og medier. I dekorert uniform dukker drømmebildet av veteranen opp i offentligheten med blankpussede sko og en ukuelig optimisme på operasjonenes vegne. Kanskje inneholder også de heroiske framstillingene en flik av sannhet, men denne reportasjeboka gir oss overbevisende skildringer av helt andre virkeligheter.

Allerede i den første reportasjen gjøres mytene og stereotypiene til skamme. På en stillferdig måte som er representativ for hele boka, presenteres en enke på

33 år som kom hjem fra tjeneste mer eller mindre samtidig med at hun mistet sin ektemann i tjeneste.

Her er det den vanskelige hverdagen til kvinnen som er Afghanistanveteran og enke, vi blir kjent med. Vi fornemmer gjennom teksten at omgivelsene rundt henne ønsker at hun skal komme seg videre. De antydende fotografiene forteller oss samtidig at hovedpersonen selv ikke er klar. Bilder av forlovelsesringen, en hilsen fra mannen rett før han døde og hunden hun har skaffet seg, er det viktige for henne. Ting hun trenger for å minnes og klare å forholde seg til tap, ensomhet og sorg.

Boka gir en stemme til de som sliter i det stille og som kjemper mot det offentlige for å bli trodd og akseptert. Riksrevisjonen kom i juni 2014 med sin rapport om at ivaretagelsen av veteraner fremdeles ikke holder mål. De som har psykiske helseplager overlates til seg selv og får ikke god nok oppfølging. De tretten reportasjene fra krigsveteranene gir oss et variert bilde av noen av disse skjebnene. De forteller ikke en sammenhengende historie, men gir oss et glimt inn i hverdagen slik den fortoner seg for den enkelte veteran. Her er ingen heroisering, og heller ingen bebreidelse eller kritikk, bare et rent utsnitt av noen av de formuleringer, refleksjoner og opplevelser som intervjuobjektene kommer med. De stillfarne og nedtonede portrettene gir en helt annen nærhet til skjebnene enn faglitteraturen og offisielle dokumenter.

Som lesere får vi et innblikk i historiene til veteranene fra utenlandstjeneste, mennesker som prøver så godt de kan å mestre hverdagen etter å møtt mange ulike former for tap. Tap av fellesskap, helse, venner eller ektefelle. Det er ikke kampen om økonomiske oppreisning som er det viktigste. Å få tilbake livet og den psykiske helsen er det kampen egentlig handler om, slik det sies i bokas tittel. Situasjonen slik den fremkommer i reportasjene er ikke oppløftende. Likevel ser vi små lyspunkter av håp. Reportasjene i denne boka hever ikke pekefingeren mot noen, men er et tankevekkende bidrag til å synliggjøre deres eksistens og kamp for en meningsfull tilværelse.

*Ingrid Nyhus
Pedagogisk rådgiver FPK*